

Can Juandó Vell

Santa Perpètua de Mogoda

Ubicació

Comarca: Vallès Occidental
Lloc/Adreça: Sud del camí Ral de Ripollet

Coordenades:

Latitud: 41.51785
Longitud: 2.16748
UTM Est (X): 430534
UTM Nord (Y): 4596580

Classificació

Número de fitxa 08260 - 192
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Edifici
Estil / època: Medieval Modern
Segle X/XVIII
Any 988
Estat de conservació Dolent
Notes de conservació: En runes
Protecció Inexistent
Accés Fàcil
Ús actual: Sense ús
Titularitat Privada
Titular: Ref. cad:08260A00800049
Autoria de la fitxa Goretti Vila i Fàbregas
Data de registre de la fitxa: dl., 27/04/2009 - 02:00

Descripció

Can Juandó Vell es troba a uns 100m a l'est de Can Joandó Nou o Can Medí, a uns 250m al sud-est del camí Ral del Ripollet, i també pel costat sud de la línia fèrria Papiol-Mollet.

Can Juandó és una casa del segle XVIII, que a l'any 1901, ja estava desahabitada. Actualment es troba en runes, conservant-se en mal estat les parets de fonamentació a l'alçada de la planta baixa

Observacions:

Apareix en una mateixa fitxa Can Juandó, Can Sallent i Can Medi. Conegut actualment com els masos nous del Cogostell, i antigament com a Congostell (CANYAMERES, 2009).

Foto 3. Autor: Esteve Canyameres. Any: 2003.

Història

Ressenya històrica extreta de CANYAMERES, 2009:

La primera referència documental és de l'any 988.

Aquesta propietat va arribar a tenir unes 15Ha d'extensió aproximadament.

Hi ha uns pocs i escollits topònims que poden "presumir" de pertànyer al grup dels mil·lenaris, és a dir topònims amb més de mil anys d'antiguitat. En el cas dels topònims de Santa Perpètua, Mogoda i Santiga, per si mateixos ja formen part del grup del mil·lenari. En una segona categoria trobaríem aquells topònims també amb edats superiors al mil·leni que sols resten coneguts en els tractats d'història, és a dir, ja no són vius. Ara bé coneixem l'espai, el que designaven i la seva resurrecció només dependria que els tornem a posar al mapa. Entre aquests hi ha Canalies, o el Congostell. Són dos topònims tan antics com la història documentada del terme de Santa Perpètua, Mogoda o Santiga. El dia 10 de març de l'any 988 el comte Borrell de Barcelona donava al monestir de Sant Cugat del Vallès un alou que tenia a Reixac. En les afrontacions d'aquest alou s'esmenten els topònims "via calciatam" el castell "Mallato" el "Congostello" i "Canalilias".

L'antic camí de Santa Perpètua a Sant Cugat, ha estat el nexa d'unió entre passat i present i el que ens permet situar fàcilment al mapa els topònims. Aquest camí que es caracteritza per haver sofert poques variacions en aquests darrers mil anys, és per tant un element cabdal del territori i hauria de tenir la mateixa consideració patrimonial com pot tenir la torre de la Ferrussa. Si refem l'itinerari del camí tranquil·lament i incorporem els topònims, la cosa quedaria més o menys així: "camí de Sant Cugat que surt de la sagrera de Santa Perpètua passa per davant de can Bellsola, baixa per la costa de la Qüestió. Pel pla d'Omet travessa la riera d'Omet, puja fins les terres de Canalies, passa prop del mas Ferran i travessa la riera de Canalies. Comença la pujada fins arribar al Congostell on es troba amb el camí ral d'Arraona a Barcelona. El camí continua ja pels dominis de la casa de Santa Coloma al terme de Barberà". Aquesta immersió virtual en un paisatge amb topònims perduts actualment però serveix per fer evident que el topònim Congostell té sentit i és fàcil de situar pels voltants de la cruïlla del camí de Ripollet i el que baixa de la Salut de Sabadell.

Les terres del Congostell tocant al camí de Sant Cugat eren al segle XIII de la família dels Muntada de la vila de Sabadell. Segons va escriure Miquel Carreres Costajussà a Elements de la Història de Sabadell, "... un home memorable qui va fer un gran benefici al comú, Pere Sa Muntada. Era veí de Sabadell i pels vols de l'any 1283 va fundar l'Hospital. Li va donar per estatge una casa de la seva propietat... (a Sabadell)". Carreres Costajussà també va escriure en referir-se als beneficis eclesiàstics fundats a Sant Feliu de Sabadell que "L'altre benefici era el de Sant Joan Evangelista instituït per en Pere Sa Muntada, el mateix fundador de l'Hospital, de segur que al mateix temps o a poca diferència. El beneficiat de Sant Joan era, també, encarregat de l'Hospital i per això encara avui forma part de la Junta d'aquest establiment."

Les terres del Congostell esdevingueren un mas que l'any 1383 estava deshabitat, probablement a causa de les pestes dels temps de les mortalitats que esmenten els documents. Com ja s'ha esmentat en parlar dels masos de Vallhonrat, el dia 8 d'octubre de 1383 Bernat de Camp, de Santa Perpètua de Mogoda, va vendre perpètuament a Pere de Vallhonrat, de Santiga, el mas Congostell de Santiga, alou del benefici de Sant Joan fundat a la parroquial de Sabadell. Segons el mateix Carreres, el dia 8 de setembre de 1390 Bertran Samuntada, de Barcelona, patró del benefici i altar de Sant Joan Evangelista i de l'Hospital de Sabadell, trobant-se a Sabadell, al portal de la casa de dit Hospital amb els jurats i prohoms de dita vila, va fer donació al Comú del patronatge de l'Hospital i del benefici eclesiàstic, procurant tenir sempre preferència els candidats a beneficiats, els descendents del llinatge Samuntada. El document fou autènticat l'any 1588 pel notari de Sabadell Gabriel Ponç Tristany.

Aquesta seria l'explicació de la senyoria al·lodial que els preveres beneficiats de Sant Feliu de Sabadell van mantenir fins a les desamortitzacions eclesiàstiques del segle XIX. En el decurs d'aquest segle, el prevere que obtenia el benefici eclesiàstic sota invocació de Sant Joan Evangelista fundat a la parroquial de Sant Feliu de Sabadell, havia de vetllar per recaptar i tenir actualitzades les rendes dels béns que el fundador havia destinat per al manteniment del benefici. Gràcies a aquest control de les rendes que obligaven als preveres a portar curosament els comptes i la documentació del benefici així com els títols de propietat, tenim notícies del Congostell en el decurs dels segles XVI i XVII.

Crida l'atenció les repetides actualitzacions dels drets de senyoria directa dels preveres i les cartes precàries fetes després de cada procés de capbreuació que es conserven d'aquest període: un nou establiment l'any 1556, un precari de l'any 1590, un del 1605 i un altre precari l'any 1659. La família pagesa que tenia la part més important pe que fa a extensió de l'alou del Congostell eren els Vallhonrat de Santiga, amb tot, els Lloberes de Santiga també tenien una part de terres i els Cabanyes de Reixac per una permuta feta amb Antic Vallhonrat l'any 1563 tenien també un camp de 8 quarteres de terra al Congostell. El destí d'aquestes terres del Congostell estava directament lligat a l'ús i explotació que en feien els propietaris útils, és a dir els Vallhonrat, els Lloberes i els Cabanyes de Reixac.

En el cas que ens interessa, que és el de les terres del Congostell en mans de la família del mas Vallhonrat de Santiga, veiem que segueixen la mateixa sort que la resta de terres del mas Vallhonrat, a cada situació de deutes apurada, es fan servir si cal, com a garantia dels préstecs de diners en forma de censals morts. Així l'any 1632 Gaspar Lloreda, la seva dona, Elionor Vallhonrat, i el fill, Joan Vallhonrat Català, de més de 18 anys i menys de 25, venen a carta de gràcia un violari de preu de 59 lliures, 10 sous i pensió anual de 8 lliures a Joan Canesmases, negociant de Barcelona. amb garantia de terres del mas Congostell.

L'any 1685 Gaspar Vallhonrat, per pagar 158 lliures, 8 sous deguts a Bonaventura Bolló, també pagès de Santiga; per pagar 120 lliures a Miquel Colomer, mercader de Barcelona, per pagar les pensions d'un censal creat per Jaume Vallhonrat, per pagar el deute de 85 lliures de la causa pia de Nicolau Gener, i altres quantitats menors, ven un censal mort de preu 256 lliures i pensió 256 sous a favor de Jaume Llobet i Bolló, pagès també de Santiga amb especial obligació dels seus masos Vallhonrat i de l'Abadia, rònec, i un camp del mas Congostell.

L'any 1687 Gaspar Vallhonrat, va vendre censal mort de preu 350 lliures i pensió 15 lliures, 10 sous, pagadors cada any a 15 de novembre a favor de Josep Romeu, ciutadà honrat de Barcelona, amb garantia del mas Congostell de la parròquia de Santiga, i una gran peça de terra dita el Ferreginal, tot alou del benefici de Sant Joan de la parroquial de la vila de Sabadell a cens de 4 diners per Nadal. L'any 1703 els germans Gaspar, Ramon i Miquel Vallhonrat venen un censal de preu 504 lliures i pensió anual de 25 lliures i 4 sous a favor de Francesc Canyameres, pagès de la parròquia de Sentmenat, amb garantia del mas Congostell.

Les terres de Congostell tindran el mateix final que el mas Vallhonrat. Entre 1727 i 1743 Gabriel Vallhonrat encara lluita per evitar els embargaments, segrestos de les rendes del mas Vallhonrat, finalment perduda

tota esperança, per la via dels establiments emfitèutics amb un preu d'entrada i un cens anual es disgrega tota la propietat del mas Vallhonrat, el mas Abadia i el Congostell. Les alienacions de patrimoni foren ràpides, entre 1740 i 1752 pràcticament es ven o s'estableix tot.

El dia 5 de setembre de 1752 Gabriel Vallhonrat establí a Francesc Cicra una peça de terra de 10 quarteres d'extensió on hi havia la casa del mas Vallhonrat. L'establiment d'aquestes 10 quarteres de terra on hi havia la casa del mas Vallhonrat és el punt culminant i alhora simbòlic del final d'un període, de la desfeta d'un patrimoni pagès, i del naixement sobre aquesta desfeta, d'un nou model d'explotació més petita i d'ocupació del territori, ens referim als masos nous de Vallhonrat, can Targa i can Font, i els masos nous del Congostell, can Juandó, can Sallent i can Medí.

L'any 1743 es podria fer servir convencionalment com a punt de partida de la història dels nous masos del Congostell. El motiu és que el dia 20 de novembre d'aquest any, s'interposà una nova demanda de Caterina i Bartomeu Canyameres, i Teresa Vilar, vídua de Josep Vilar, notari de Barcelona, creditors, contra Gabriel Vallhonrat, sabater de Barcelona, i també contra Pau Umbert, Josep Sallent i Andreu Clavé, pagesos de Santiga, precisament els tres pagesos i caps de família que edificuen casa als establiments de terres del mas Congostell. Les tres famílies segurament ja eren presents en alguna masoveria de Santiga abans de poder accedir a la propietat de la terra del mas Congostell. De fet, l'any 1638 als llistats d'armes i munició de Santiga ja apareix un Joan Umbert. A partir de l'any del convencionalisme de 1743 s'esmenta per separat algunes dades sobre els tres nous masos, tot i que sempre han estat en un conjunt força homogeni i en diversos moments de la seva recent història han hagut d'actuar conjuntament (procura de l'any 1783 de Josep Font i Josep Sallent, pagesos de Santiga a favor de Josep Sendil per fer causa a l'Audiència de Barcelona). El mateix dia també ho fan Margarida Umbert, vídua de Morató, i Maria Font, casada amb Josep Llargués.

A la casa de can Juandó Vell correspondria allò de ser "la primera de les cases, la germana gran, la primogènita". El perquè? Segurament els Umbert eren dels parroquians de les tres cases, els més antics a Santiga. Ja s'ha dit que l'any 1638 hi havia un cap de casa de nom Joan Umbert. Però també cal informar que el renom Juandó és documentat l'any 1746, pràcticament abans que existeixi la casa. El dia 20 de gener de 1746 a la concòrdia que se signa entre Marianna Mimó, vídua de Josep Lloberes, pagès de Santiga, Mateu Lloberes, germà de l'anterior, tutors dels pubills Lloberes, i d'altra banda els creditors del difunt Josep Lloberes, s'esmenta com un dels parcers als quals s'ha notificat la concòrdia "Pau Umbert, de Santiga, dit lo Joandó". El qual paga 4 lliures de cens anualment al 21 de febrer, per una peça de terra de pertinences del mas Lloberes de Santiga.

Pau Umbert, en "Juandó", fou el que va fer edificar la casa en les terres establertes per Gabriel Vallhonrat. Com ja s'ha dit, va acumular terres del mas Vallhonrat i terres a can Lloberes. El succeí la seva filla Margarida, casada amb Josep Morató, els quals van fer d'establidors de peces de terra. L'any 1772 establiren:

- A Antoni Costa, bracer de Santa Perpètua de Mogoda, una peça del mas Congostell de 3 quarteres de sembradura.

- A Francesc Salvatella de Ripollet, 3 quarteres a cens anual per Sant Joan de 6 ll i entrada de 3 ll

- A Joan Amadó de Santiga 4 quarteres a cens per Sant Joan del mes de juny de 8 ll i entrada 4 ll

- A Antoni Rius, rajoler de Ripollet, 3 quarteres a cens per Sant Joan de 6 lliures i entrada 3 ll.

L'any 1774 establiren una altra peça de terra d'una quartera d'extensió de pertinences del mas Congostell altre cop a Anton Costa. I aquest cop els establidors es reserven el pou que hi ha al capdamunt de la feixa de dita peça de terra. L'any 1857 consta que els propietaris eren Antoni "Juandó" i Gaietà Blanc i Guardiola. L'any 1878 a l'amillament consta que els germans Antoni, Ignasi i Josep Figueres Lluc, de Ripollet, eren els propietaris de terres de can Juandó Vell. També consta Gaietà Blanc i Guardiola, de Barcelona. Les terres ocupaven una superfície de prop de 9 ha de terreny, 7 ha de les quals eren de vinya i prop de 2 de cereal.

A l'amillament de l'any 1927, la vinya ocupava encara no 2 hectàrees de terra, la resta eren camps de secà. L'any 1901 can Juandó Vell ja no era habitat, Antoni Figueres Lluc i la seva dona, Josepa Ribosa Bosc, venen als de can Medí, el que avui coneixem com can Juandó Nou. L'any 1936 consta que el propietari de can Juandó Vell i el de can Medí era Joan Figueres Renom.

Bibliografia

CANYAMERES, Esteve (2009). Masos, masies i masoveries. Estudi de l'agricultura de Santa Perpètua de Mogoda i Santiga (segles XI-XX). Edita: Ajuntament de Santa Perpètua de Mogoda.

